בלעם ואביו · כדאמר במגילה (דף טו·) כל שמו ושם אביו בגבילות בידוע שהוא נביא בן נביא :

ט) **אימא** כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שעה שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי (א"ל) וליטעמיך אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא כתי' ממשפחת רם, אלא אינבוי אינבי לאומות העולם ה"ג איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם], אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם? התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העולם, מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, הביא הקב"ה עליו יסורין התחיל מתרפה ומנדף כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז כדי לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי אלעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנאמר °הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" איזה דור שכולו הבל היי אומר זה דורו של שפוט השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנאמר °ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ" איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב °ויבקשו נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא היה שנאמר °ותפל שבא ותקחם ותכ"א איוב בימי כשדים היה שנאמר °כשדים שמו שלשה ראשים" ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא: כתיב הכא °בדבר אחת הנבלות תדברי" וכתיב התם °כי נבלה עשה בישראל" וכולהו (ח) תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב משה מי ב) שריא שכינה על עובדי כוכבים והא ג) אמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר °ונפלינו אני ועמך" א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר "הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" וכתיב °שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך" אימא בנבואה דכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ"? א"כ "למה זה הבל תהבלו" למה לי, ואי"ר יוחנן מאי דכתיב °ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט את שופטיו: אומר לו ד) טול קיסם מבין ה) (עינך) אומר לו טול קורה מבין עינך, אמר לו °כספך היה לסיגים" אמר לו "סבאך מהול במים". א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה, מאי מלכת שבא מלכותא דשבא. °ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם. ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' ו) אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד' מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך, "ויאמר" ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב °כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" ובאיוב כתיב °איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע] "מאי "וסר מרע"? א"ר אבא בר שמואל ז) איוב ווותרן בממונו היה: מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו. °ויען השטן את ה' ויאמר התנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו* וגו' ח) מאי "מעשה ידיו ברכת"? א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, מאי °ומקנהו פרץ בארץ" א"ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם מנהגו של עולם זאבים הורגים העזים, מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים, °ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך" °ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו' °ויהי היום ובני ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות וגו' מאי "הבקר" היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם: א"ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב מעין

אליהוא (דף נ·) דאמר יצא בגלגל הקמוחי וטופר הנעמתי ויעידו בהן בישראל שקיימו כל התורה כולה ל"ג התם ואליהוא בן ברכאל וגרסה דשמעתתא דהתם סבירה כמ"ד לוזב בימי יעקב הוה דהא אמר לקמן דממשה ואילך לא שרתה שכינה על עובדי כוכבים :

דור שפוטו את שופטיו · תימה לר"י דאמר *(כפ"ק) דתמורה (דף טו:) כל האסכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר לא היה בהם סוש דופי :

בפירוש רבינו חננאל גרס כולהו תנאי ואמוראי מודו דאיוב ישראל היה ולר"י גרסה דל"ג ואמוראי דרבא ע"כ סבר לעיל דאלו מישראל הוה דקאמר לעיל הכי אמר להן משה למרגלים ישנו לאותו אדם שנטתיו כענן כו': **ויש** אומרים איוב בימי יעקב הוה · הכי יש אומרים לא הייט ר' נתן דהא פליגי עליה י) :

כסוחלת

אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שעה שיצאו מיתיבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם ואלו הן בלעם ואביו ואיוב אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הנעמתי ואליהוא בן ברכאל הבוזי (א"ל) וליטעמיך אליהוא בן ברכאל לאו מישראל הוה והא כתי' ממשפחת רם, אלא אינבוי אינבי לאומות העולם ה"ג איוב אינבוי אינבי [לאומות העולם], אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם? התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העולם, מיתיבי חסיד היה באומות העולם ואיוב שמו ולא בא לעולם אלא כדי לקבל שכרו, הביא הקב"ה עליו יסורין התחיל מתרפה ומנדף כפל לו הקב"ה שכרו בעוה"ז כדי לטרדו מן העולם הבא תנאי היא דתניא רבי אלעזר אומר איוב בימי שפוט השופטים היה שנאמר °הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" איזה דור שכולו הבל היי אומר זה דורו של שפוט השופטים רבי יהושע בן קרחה אומר איוב בימי אחשורוש היה שנאמר °ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב בכל הארץ" איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות הוי אומר זה דורו של אחשורוש ואימא בימי דוד דכתיב °ויבקשו נערה יפה התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ רבי נתן אומר איוב בימי מלכות שבא היה שנאמר °ותפל שבא ותקחם ותכ"א איוב בימי כשדים היה שנאמר °כשדים שמו שלשה ראשים" ויש אומרים איוב בימי יעקב היה ודינה בת יעקב נשא: כתיב הכא °בדבר אחת הנבלות תדברי" וכתיב התם °כי נבלה עשה בישראל" וכולהו (ח) תנאי סבירא להו דאיוב מישראל הוה לבר מיש אומרים דאי ס"ד מאומות העולם הוה בתר דשכיב משה מי ב) שריא שכינה על עובדי כוכבים והא ג) אמר מר בקש משה שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר °ונפלינו אני ועמך" א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר "הן אתם כולכם חזיתם ולמה זה הבל תהבלו" וכתיב °שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך" אימא בנבואה דכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ"? א"כ "למה זה הבל תהבלו" למה לי, ואי"ר יוחנן מאי דכתיב °ויהי בימי שפוט השופטים דור ששופט את שופטיו: אומר לו ד) טול קיסם מבין ה) (עינך) אומר לו טול קורה מבין עינך, אמר לו °כספך היה לסיגים" אמר לו "סבאך מהול במים". א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר מלכת שבא אשה היתה אינו אלא טועה, מאי מלכת שבא מלכותא דשבא. °ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבא גם השטן בתוכם. ויאמר ה' אל השטן מאין תבא ויען השטן וגו' ו) אמר לפניו: רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו °קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" ואפילו הכי בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד' מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך, "ויאמר" ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ וגו' א"ר יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב °כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה" ובאיוב כתיב °איש תם וישר ירא אלהים [וסר מרע] "מאי "וסר מרע"? א"ר אבא בר שמואל ז) איוב ווותרן בממונו היה: מנהגו של עולם נותן חצי פרוטה לחנוני איוב ויתרה משלו. °ויען השטן את ה' ויאמר התנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו* וגו' ח) מאי "מעשה ידיו ברכת"? א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, מאי °ומקנהו פרץ בארץ" א"ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם מנהגו של עולם זאבים הורגים העזים, מקנהו של איוב עזים הורגים את הזאבים, °ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו אם לא על פניך יברכך" °ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך וגו' °ויהי היום ובני ובנותיו אוכלים ושותים יין בבית אחיהם הבכור ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חורשות וגו' מאי "הבקר" היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם: א"ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב מעין

אימא שהיה כשישר שהיו ישראל במצרים והכי הוא דתשבנא ישראל היו במצרים ר"י שנה ואיוב כשבאו עליו יסורין היה בן ע' שנה כדכתיב (איוב מו) גם שב גם ישיש בנו ואין שב פחות מע' שנה כדכתיב ימי שנותינו בהם שבעים שנה וכשהשיב הקב"ה שבותו נתן לו הכל למשנה ושנותיו הכפיל לו דכתיב ויהי איוב אחרי זאת ק"מ שנה והנה ע' דמעיקרא הרי ר"י שנה: בלעם [ואביו] אינבויי אינבי לעובדי כוכבים על דור המבול ועל דור הפלגה בלעם אינבי לעובדי כוכבים לעם לפ [ולכתיים] וקשיא לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי משלי נולה היה: כדי לפורדו מן העולם. אלמא דאיוב משובדי כוכבים היה: תנאי היא כו' וכולהו תני תנאי מדא ברייתא דר' אלעזר ואילך מדו דאיוב מישראל הוה מדקא מיירי שעמייהו במשה ואילך איכא למשמע מינה הואיל ושרתה עליו שכינה במשה ואילך: לבר מיש אומרים דאמר בימי יעקב הוה שעדיין לא בא משה לעולם: דאי ס"ד דלשאר תנאי מאומות העולם היה וכי במשה ואילך כו'. ז) אמוראי קרי לר' יוחנן ולר' אלעזר דאמרי תרוייהו איוב משלי נולה היה ורבא נמי אמורא: מה תחזו בשלמית דכי היכי דהאי קרא משתעי בנקבה דהייט זימה הכי נמי הן אתם כולכם חזיתם: **ששופט.** מי שהוה שפוט על פי בית דין הוא שופט את שופטיו שאם אמר לו השופט פול קיסם שלך גדולה מתחת ידיך היה משיב הוא לשופט פול קורה כלומר אני גדולתי קיסם שהוא מעם אתה גולת קורה שהוא גדול מזה: אדם נותן חצי פרוטה לחנוני שאם היה חייב לפרעל חצי פרוטה היה נותן לו איוב פרוטה שלימה ולא היה הולך לחנוני לחלוף לו חצי ליתן לו חצי לפרעל [כמנהגם] היינו וסר מרע שלא היתה מדתו כמדת רעיו בני אדם שהמעיטו הקב"ה

ח) נראה מזה שרבינו היה נוקט וכולהו תנאי ואמוראי כו' כמו ר"ח פ"ק :

מימא כמשעה שנכנסו כו' · מאתים ועשר דכתיב (איוב מב) ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה לקח שנותיו הוכפלו דכתיב ויהי איוב אחר זאת מלה ואחרבעים שנה למדע שהיה בן שבעים כשבאו יסורין עליו הרי מאתים ועשר ולעולם מעולי נולה היה: **נתנבאו לאומות העולם** · תורה אור לאמת ככרי היה: **אליפז** · על כרחך מדייחסיה קרא בשמו [ושם אביו] ושם משפחתו, ישראל הוה, ואיה לאמרי "ממשפחת רם היה" הייט לאברהם: **שבולו הבל** · המוביים שבהן לא היו בלנים כדאמרינן לקמן שהשפטן היה לו פתחון פה לשפוט את שופטיו ומוכיחו: **כימי מלכות שבא היה** · ובא (ג) גדול מכשדים עליו: **והכ"א כימי מלכות כשדים** · כימי כנוכדנצר היה ובא גם משבא גדול עליו: **ובולהו תני תנאי הוי** · מסקנא דתירוצא הוא דתרוייהו לעיל "תנאי היא" ההוא מתניתא דלעיל ס"ל עובד כוכבים הוה והכי תנאי דהך מתניתא כולהו סבירא להו דישראל הוה בר מיש אומרים דאמרי בימי יעקב הוה: **וסא אמר מר** · בפ"ק דברכות (דף ז·): ונפליגו (ג) ומבדלנו בלכתך עמנו מכל האומות: **נתנוס בר** · לשון זימה [הוא זה] להסתכל בכשים שעובדי כוכבים אומרים לישראל שובי לתורתנו ותזכי עמנו: **ששופט את שופטיו** · שהיו השופטין עצמן מקולקלים והיה פתחון פה לשפטן להוכיח את מוכיחו שאם אמר לו השופט טול קיסם מבין עיניך הסתלק ופרוש מעבירה קטנה שביניך יכול זה לומר טול קורה מבין עיניך פרוש מעבירה חמורה שבידך: **סבאך** · ייך כמו אל תהי בסבאי יין (משלי כג) : **מהול** · מעורב וכן כל לשון הוללות שבתורה לשון ערבוב: **קוס** · **שבסבאך** · הייטו דקאמר ומהתהלך בה מאותו שאמרת לו שתהלך בארץ אני בא: **ס"ג מגבא עולם נותן חצי פרוטה לחנוני** · מי שיש לו מלאכה מועטת לעשות אומר לשעבר חצי פרוטה לחנוני לתן לך ונלך אצל חנוני ונקנה בפרוטה בכר לו ביליס ונחלוק ולוזב ויתרה לחצי הסני משלו ונתן לו כל הפרוטה שהיה רע בעיניו לדקדק בדבר קל שאינו ממון: **הפלטונות** · **רועים** [ונני] · ע"ש הבקר דרים היה לקרא שאוכלת חזיז מתלם המעגה שהזרע לומת בשעה : מעין

הגהות הב"ח

(א) [כפ"י ליתא] : ב) כ"ל שרתה: ג) ברכות ז· : ד) [פרקין סה·] : ה) [בילקוט הפ"י והילקוט שיגיך]: ו) [ל"ל משום בארץ ומתהלך בה]: ז) [מגילה כח·] : ח) [סנהדרין דף קיב·] : ט) [שייך קודם לד"ה בלבד] : י) [ע' תוס' סוטה יב· ד"ה אחרי ותוס' ע"ז סד·ד"ה אחרים ותוס' לקמן נב· ד"ה מלך]

נוסח אור הגר"א ואמר הגר"א "חסיד ר"י בראשות גלות ואיזה טעם" שאינו איוב ר"ל נבוכד נצר בעת ע"ל יוחנן ורא הסוף דא"ל ר"ל אחורת תנאי ה"א ואחי"ג מקרי עם דיבור תנאים טעמא ר"ל

מהרנ"ך מאמרות ע"ל יוחנן

מעבר (דף ל·) הגהות הגר"א ר"ל בני אדם שהמעיטו הקב"ה

נוסח תשובת הגאון - יראת איוב נובעת מהגלות ט"ו ל' יש לנסות אותו לראות אין יראתו בנסיונות